

SIU RAPPORTSERIE

Rapport
3/2013

Internasjonal profil?

Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler

Utgiver: Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU)

Juni 2013

Ansvarlig redaktør: Kjell Pettersen

Utarbeidet av: Ingebjørg Birkeland, Dag Stenvoll og Margrete Søyvik

ISSN: 1893-1065

ISBN: 978-82-93017-28-8

Rapporten kan lastes ned fra www.siu.no

Forord

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et kompetansesenter som skal bidra til å styrke kvaliteten i norsk utdanning. Som nasjonalt programkontor skal SIU samordne tiltak på nasjonalt nivå i samsvar med offisielle retningslinjer for politikken på feltet, og fremme internasjonalisering, kulturell kommunikasjon og internasjonal mobilitet på alle utdanningsnivå. SIU er organisert som et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

SIU skal bidra til å utvide og styrke kunnskapsgrunnet gjennom utredning, analyse og rådgivning. Formålet med dette er å gi myndigheter og utdanningssektoren bedre forutsetninger for utforming av politikk, tiltak og strategier.

Denne rapporten er svar på et oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, som har bedt SIU om en gjennomgang av institusjonenes internasjonaliseringsstrategier. Vi tror også at rapporten vil være av interesse for universitetene og høyskolene, som kan se seg selv opp mot andre institusjoner – enkeltvis eller kategorier – og lettere vurdere de løsningene og prioriteringene de selv har valgt.

Bergen, 28. juni 2013

Alf Rasmussen
direktør

Innhold

SAMMENDRAG	3
ENGLISH SUMMARY	4
1. INNLEDNING	5
2. POLITISKE OG ØKONOMISKE FØRINGER.....	7
3. STRATEGIDOKUMENTENES STRUKTUR, FORM OG FUNKSJON	10
4. RASJONALER FOR INTERNASJONALISERING	14
5. GEOGRAFISKE PRIORITERINGER.....	20
6. UTDANNING	23
7. FORSKNING	29
8. OPPSUMMERING	33

Tabeller

Tabell 1: Gjeldende sentrale strategidokumenter/handlingsplaner for internasjonalisering	13
Tabell 2: Rasjonaler for internasjonalisering	18
Tabell 3: Geografiske prioriteringer	22
Tabell 4: Utdanning	27
Tabell 5: Forskning	32

Sammendrag

Denne rapporten gjennomgår og analyserer de 36 norske statlige universitetene og høyskolenes internasjonaliseringsstrategier, slik de kommer til uttrykk i lærestedenes sentrale styrings- og plan-dokumenter.

Vi har delt dokumentene i to hovedtyper: Strategi som omdømmebygging og strategi som svar på myndighetskrav. Begge typene synes primært å ha en utadrettet funksjon, heller enn å være et internt styrings- og planleggingsredskap. Strategiene virker altså i liten grad utformet som planer for å nå bestemte mål.

Hvorfor skal universiteter og høyskoler internasjonalisere sin virksomhet? I rapporten analyserer vi de begrunnelsene og rasjonalene som kommer til uttrykk i strategidokumentene. Kvalitet er det mest utbredte rasjonale, men hva som legges i kvalitetsbegrepet varierer. Den vanligste tilnærmingen er at internasjonalisering gir mulighet for kvalitetsutvikling gjennom sammenligning, og at internasjonal anerkjennelse i seg selv er et kvalitetsstempel. Etter kvalitet følger samfunnsoppdrag og ressurstilgang som de viktigste rasjonalene. Solidaritet og dannelse, to klassiske tilnærminger til internasjonalisering av utdanning og forskning, er lite til stede i strategidokumentene.

Målene og virkemidlene som presenteres i strategidokumentene ligger tett på nasjonale politiske målsetninger. Det gjelder både høyskolene og universitetene. På utdanningssiden vektlegges mobilitet, internasjonalisering hjemme, undervisning på engelsk, institusjonelt samarbeid og fellesgrader. Det siste gjelder særlig universitetene, der samtlige nevner dette, men også flere høyskoler er opp-tatt av fellesgrader. Kobling mellom forskning og utdanning i internasjonalt samarbeid nevnes også i en god del av strategidokumentene. På forskningssiden er nettverk og mobilitet det som nevnes hos flest institusjoner. Internasjonale forskningsmidler og faglig spissing og konsentrasjon er også tatt opp i mange av dokumentene.

I mange av strategiene understrekes det at internasjonalisering skal gjennomsyre hele organisasjonen. Mange gir også uttrykk for at de vil begrense avtaleporteføljen og satse på noen utvalgte strategiske partnere. Dette er helt i tråd med anbefalinger i St.meld. 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning*. Geografiske prioriteringer sammenfaller også i stor grad med nasjonale satsinger, samt tilgjengelige finansieringskilder.

Det finnes ingen mal eller klar standard for hvordan institusjonene skal ta internasjonalisering inn i sitt strategi- og planarbeid, annet enn en oppfordring fra myndighetene om at det bør «integreres». Ut fra vår analyse av de utvalgte sentrale dokumentene ser noen læresteder ut til å ha en mer integrert tilnærming enn andre, i den forstand at det er en klar sammenheng mellom overordnet strategi og strategi/handlingsplan som går mer spesifikt på internasjonalisering. Det må imidlertid tas forbehold om at noen velger å organisere strategi- og planarbeidet på alternative måter, for eksempel gjennom desentralisering til fakulteter/institutter.

English summary

This report reviews and analyses the 36 Norwegian public universities' and university colleges' internationalisation strategies, as expressed in the institutions' central strategic documents.

We group the documents into two main categories: Strategy for branding purposes, and strategy as response to requirements from the educational authorities. Both types seem primarily to be directed outwards, rather than being an internal governing tool. In other words, the strategies seem only to a limited degree to be created as plans to achieve certain goals.

Why should HE institutions internationalise their activities? In the report, we analyse justifications and rationales expressed in the strategy documents. The rationale for internationalisation most frequently expressed in the strategies is quality – but it varies what this concept refers to. The most common approach is to see internationalisation as a tool for quality improvement through comparison, and that international recognition is in itself a sign of quality. After quality, societal mission and access to resources are the most important rationales. Solidarity and personal formation, two classic ideals in higher education and research, is less commonly present in the strategic documents.

The goals and measures expressed in the strategy documents correspond closely with national policies. This is true for both the universities and the university colleges. In the area of education, the issues most frequently stressed are mobility, internationalisation at home, English-taught courses, institutional cooperation and joint degrees. The last point is particularly underlined by the universities, but also several university colleges focus on joint degrees. The connection between education and research in international cooperation is also mentioned in many of the strategy documents. In the field of research, networks and mobility are the issues focussed by most institutions. International research funding and scientific specialisation and concentration are also mentioned in many of the documents.

Quite a few strategies underline the importance of internationalisation running through all levels of the organisation. Many also express an intention to reduce the portfolio of cooperation agreements, and instead focus on a lower and more selective number of strategic partners. This is in line with official Norwegian recommendations, as expressed in the white paper St.meld. nr. 14 (2008-2009). Geographical priorities also to a large extent seem to be in line with national priorities, as well as with available financing mechanisms.

There is no clear standard on how HE institutions should incorporate internationalisation in their strategic work, other than a recommendation from the authorities that it should be «integrated». Based on our analysis of the central strategic documents, it seems that some institutions have a more integrated approach than others, in the sense that there is a clear link between the overall strategy and the specific strategy/action plan on internationalisation. It has to be pointed out, however, that some institutions might have chosen to organise their strategic work in alternative ways, for instance through decentralisation to faculties and departments.

1. Innledning

Med innføringen av Kvalitetsreformen fikk norske universiteter og høyskoler større handlingsfrihet, koblet til forventninger om at friheten skulle brukes strategisk. Reformen inneholdt samtidig en nasjonal strategi for internasjonalisering: Alle institusjonene skulle kunne tilby studenter som ønsket det et utenlandsopphold som del av den norske graden. Dette skulle blant annet skje ved hjelp av gjensidige utvekslings- og samarbeidsavtaler, og ved å bygge opp fagtilbud på engelsk – for å tiltrekke seg internasjonale delstudenter.

I 2006 ble reformen evaluert, og ett av hovedfunnene i Halvorsen og Fayes (2006) delrapport om internasjonalisering var at internasjonalisering i liten grad fulgte av strategisk tenkning ved lærestedene. Den internasjonale aktiviteten pr. 2006 var fortsatt først og fremst knyttet til forskernes nettverk (Halvorsen og Faye 2006: 90); det som har blitt kalt «gammel internasjonalisering».

UH-sektoren er ikke pålagt å ha egne internasjonaliseringsstrategier, men oppfordres til det av myndighetene, blant annet gjennom sentrale policydokumenter og etatsstyringsdialogen. I *Stortingsmelding 14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning* heter det at Kunnskapsdepartementet oppfordrer institusjonene til å «etablere, operasjonalisere og iverksette en integrert strategi for internasjonalisering samt sikre nødvendig forankring av strategi/handlingsplan på styre-/ledelsesnivå».

Datamateriale: Variasjon blant lærestedene i strategidokumenter

Det er stor variasjon blant lærestedene i hvordan de tilnærmer seg internasjonalisering strategisk. Grovt sett kan vi på sentralt institusjonsnivå skille mellom to hovedtyper strategi-/plandokumenter som er relevante med tanke på internasjonalisering. Alle lærestedene har *overordnede strategier for hele virksomheten*, og mange av disse omhandler internasjonalisering – sporadisk referert til, behandlet som eget undertema eller inkludert på tvers av andre temaer (for eksempel undervisning, forskning, formidling og kontakt med samfunnet). De fleste lærestedene har i tillegg *egne strategier eller handlingsplaner for internasjonalisering*. I praksis er det ikke noe klart skille mellom strategier og handlingsplaner for internasjonalisering, verken når det gjelder form eller innhold, og de blir derfor i den følgende analysen behandlet under ett. De fleste dokumentene er lastet ned fra lærestedenes nettsider, mens vi i noen tilfeller har kontaktet institusjonene direkte for å spørre om hva de har av relevante dokumenter, og for å be om å få disse tilsendt. Sluttstrek for datainnsamling ble satt 1. februar 2013, noe som betyr at det kan ha kommet nye eller reviderte strategier og planer i løpet av våren 2013 som ikke er med i denne analysen.

Avgrensning: Dette er en studie av sentrale strategidokumenter

En del institusjoner har ikke egne strategi- eller plandokumenter for internasjonalisering på sentralt nivå. Det kan imidlertid finnes desentraliserte strategier/planer på fakultets- og instituttnivå, som ikke er omfattet av denne analysen, og/eller implementering knyttet til andre sentrale plandokumenter som for eksempel årsbudsjetter og -planer. Her eksisterer det verken noen mal for hvordan det skal gjøres, eller en klar norm for hva som er best tilnærming (annet enn oppfordringen fra myndighetene om at strategien skal være «integrert»). Med tanke på denne analysen er det imidlertid viktig å merke seg de institusjonene som ikke har egne strategi-/handlingsplaner for internasjonalis-

sering på sentralt nivå (se oversikten i kapittel 3), fordi disse kan fremstå som «tynne» i tabellene senere i rapporten (for rasjonale, geografiske prioriteringer, utdanning og forskning).

I tillegg til de overordnede strategiene og strategiene/handlingsplanene for internasjonalisering spesielt har en del av institusjonene andre plandokumenter på sentralt nivå som kunne vært trukket inn i analysen – eksempelvis egne strategier eller handlingsplaner for forskning, utdanning og/eller formidling, års- og budsjettplaner, samt eventuelle strategier og handlingsplaner på lavere nivåer i organisasjonen. Det er utenfor rammen av denne studien, som omfatter alle de 36 statlige institusjonene, å ta med alt dette i analysen, og prosjektet må derfor forstås som en delstudie.

En bredere og mer fullstendig analyse av HU-institusjonenes strategiarbeid rundt internasjonalisering kan både inkludere flere dokumenter, fra sentralt og lavere nivåer i organisasjonene, en gjennomgang av økonomiske disposisjoner som foretas, samt mer kvalitative analyser av vedtaks- og implementeringsfasene – eksempelvis intervjuer av sentrale beslutningstakere og «implementører». SIU ønsker med tiden å følge opp denne første gjennomgangen med en bredere og dypere studie. Samtidig er NIFU pr i dag i gang med en lignende studie av internasjonaliseringsstrategier, som del av sitt pågående forskningsprosjekt for Kunnskapsdepartementet om kvalitet og samspill: UH-sektoren og samfunnet (2012-2014). Det er naturlig at SIU avventer resultatene av denne NIFU-studien, for å kunne bygge videre på den, før vi eventuelt går i gang med noe egen videre analyse av internasjonaliseringsstrategier.

Formålet med rapporten

I utgangspunktet er denne rapporten svar på et oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, som har bedt SIU om en «gjennomgang av institusjonenes internasjonaliseringsstrategier». Rapporten er således i høy grad et resultat av SIUs dialog med Kunnskapsdepartementet rundt dette oppdraget. For KD antas rapporten å ha verdi for å kunne danne seg et bilde av det bredere strategi- og profileringsarbeidet som pågår ved lærestedene, og som lærestedene oppfordres til å prioritere. Samtidig tror vi at rapporten vil kunne være av interesse også for universitetene og høyskolene, som kan se seg selv opp mot andre institusjoner – enkeltvis eller kategorier – og lettere vurdere de løsningene og prioriteringene de selv har valgt. Sist, men ikke minst, har arbeidet med rapporten vært svært nyttig for SIU som kompetansesenter, for å få oversikt over det mangfoldige strategi- og planarbeidet som foregår ved de statlige lærestedene når det gjelder internasjonalisering av utdanning og forskning. Denne kunnskapen vil være verdifull både med tanke på rådgivning til institusjonene, og med tanke på en mest mulig effektiv utforming og drift av programmer og tiltak.

2. Politiske og økonomiske føringer

Det følgende er en kort gjennomgang av de viktigste føringene fra myndighetene med tanke på internasjonalisering i høyere utdanning, nedfelt i blant annet politiske dokumenter, lovverk, finansieringsmodell, programutlysninger og tildelingsbrev. Institusjonenes frihet til strategisk å stikke ut sin egen kurs både muliggjøres og begrenses av dette politisk-økonomiske rammeverket.

Internasjonale utviklingstrekk

Norsk politikk for høyere utdanning har siden Kvalitetsreformen i stor grad vært internasjonalt orientert. Den tar opp i seg internasjonale trender og prosesser, og spesielt EU samt OECD er viktige premissleverandører. Norge inngår i The European Higher Education Area (EHEA), som omfatter alle medlemsland i Bolognaprosessen. Her er tilrettelegging for flyt av studenter mellom utdanningsinstitusjoner over landegrensene et viktig mål. EUs programmer for studentutveksling og transnasjonalt samarbeid mellom institusjoner har spilt en sentral rolle i å legge grunnlaget for nye praksiser. Norge er også del av The European Research Area (ERA), der Europakommisjonens store programmer er et viktig instrument for integrasjon av europeisk forskning. Et sentralt rasjonale for både Bolognaprosessen og ERA er å sikre og forbedre europeisk konkurransekraft i en globalisert verden, med utvikling av europeiske nettverk, men også med å styrke «eksellense» og å konsentrere ressurser. Norsk politikk for internasjonalisering av høyere utdanning og forskning preges av denne nye konteksten. Samtidig står likhetsverdier sterkt i norsk politikk, og lokal forankring er selve begrunnelsen for opprettelsen av mange høyere utdanningsinstitusjoner.¹

Institusjonell autonomi

Norske universiteter og høyskoler har frihet til å etablere egne studietilbud (med noen begrensninger for høyskolene), til ansettelse og intern organisering, til forskning, til innovasjon og samarbeid med næringsliv, og til å finne nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere. De kan rekruttere studenter nasjonalt og internasjonalt. Enkelte institusjoner bruker også lovverket slik at de setter sammen studentgrupper etter bestemte kriterier (på lavere grad, der opptaket går gjennom Samordna opptak, kan det være begrensninger). Lærestedene har også frihet til å sende sine studenter verden over for å ta deler av utdanningen der. Det er institusjonene som bestemmer hva de vil godkjenne av utdanning fra utlandet, og studentene har tilgang til nødvendig finansiering av de delstudiene som institusjonen godkjenner. En viktig begrensning i internasjonaliseringssammenheng er at det med få unntak ikke er tillatt for offentlige institusjoner å kreve betalt (studieavgift) for undervisning knyttet til gradseksamener regulert av norsk lov, dersom undervisningen ikke er skilt ut som «videreutdanning».

---

¹ Institutional Diversity in European Higher Education. Tensions and challenges for policy makers and institutional leaders. Sybille Reichert. Chapter 4. *Institutional Diversity in Norwegian Higher Education*. EUA 2009, s. 81

Politisk styring av sektoren

Myndighetenes styring av sektoren skjer blant annet gjennom:

- Universitets- og høyskoleloven fra 2005
- NOKUTs tilsynsforordning for akkreditering av institusjoner og fag
- Kunnskapsdepartementets årlige tildelingsbrev til institusjonene
- Kunnskapsdepartementets krav om årlig rapport og planer fra institusjonene
- Budsjettering: der deler av driftsbudsjettet er resultatbasert, og resultatindikatorer for utdanning og forskning gir viktige styringssignaler.

Lærestedene styres også mer indirekte av eksterne programmidler fra Kunnskapsdepartementet og andre departementer (hvorav mye kanaliseres gjennom NFR, SIU og andre mellomliggende aktører), og fra EU. Slike programmidler knyttes som regel til politiske prioriteringer. Det er vanlig at programmene på utdanningssiden, og dels også på forskningssiden, ikke gir full finansiering. Å vinne fram i konkurransen om disse midlene tjener som viktige kvalitetsmarkører, men bidrar også til å binde opp deler av grunnbevilgningen. At institusjonene har frie midler er viktig for deres strategiske handlingsrom, og det å hente inn eksterne prosjektmidler kan således være et tveegget sverd.²

Internasjonalisering som noe mer enn studentmobilitet kom for alvor inn i norsk utdanningspolitikk med tilslutningen til Erasmusprogrammet tidlig på 1990-tallet. I Kvalitetsreformen, innført fra 2002, kom internasjonalisering til å angå alle sider av høyere utdanning, både innhold og organisering. «Med økt institusjonell frihet, fulgte også en plikt til å integrere internasjonaliseringspolitikken i virksomheten i form av egenutviklede strategier og handlingsplaner»³. Dette har vært løst på ulike måter, med ulik detaljeringsgrad. Noen omtaler internasjonalisering som en generell målsetning. Evaluering av Kvalitetsreformen viste at mange institusjoner så internasjonalisering som et pålegg fra myndighetene, et krav om studentmobilitet som i liten grad var knyttet til akademiske kriterier for kvalitet. Seinere studier viser at internasjonalisering ofte inngår i institusjonenes strategier for å gjøre institusjonen mer attraktiv for potensielle studenter.⁴

Kort om de aktuelle føringene for internasjonalisering

Universitets- og høyskoleloven (2005): I lovens kapittel 1 (formål og virkeområde) står det at den skal legge til rette for at universiteter og høyskoler tilbyr utdanning og utfører forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid «på høyt internasjonalt nivå.» Videre heter det at institusjonene skal arbeide for at «norsk høyere utdanning og forskning følger den internasjonale forskningsfronten og utviklingen av høyere utdanningstilbud», og at de skal «samarbeide med andre universiteter og høyskoler og tilsvarende institusjoner i andre land, lokalt og regionalt samfunns- og arbeidsliv, offentlig forvaltning og internasjonale organisasjoner».

NOKUTs tilsynsforordning: Paragraf 2-1 f presiserer kravene til internasjonal kontakt og internasjonalisering slik: «Høyere utdanningsinstitusjoner skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk innenfor høyere utdanning, forskning og faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. Det kreves at alle studier har ordninger for studentutveksling og internasjonalisering relevant for studiets nivå, omfang

---

² Handlingsrom for kvalitet, Kunnskapsdepartementet 2010, s. 23 (Arbeidsgruppe oppnevnt av KD, ledet av Marianne Harg).

³ St. meld.nr.14 (2008-2009), s. 16.

⁴ Kunnskap og kvalitet i ny kontekst. Sluttrapport fra Kunnskapsdepartementets strategiske forskningsprogram 2009-11. NIFU 2012., s.33.

og egenart. Av fagmiljøet kreves at de skal delta aktivt i nasjonalt og internasjonalt samarbeid og nettverk relevant for studiet.»

Tildelingsbrev til institusjonene. Tildelingsbrev til institusjonene for 2012 skiller ikke mellom universiteter og høyskoler. Tidligere var det noen forskjeller i føringene⁵. Under sektormål 1, som gjelder utdanning, heter det under Virksomhetsmål 1.3: «Universiteter og høyskoler skal ha et utstrakt internasjonalt utdanningssamarbeid av høy kvalitet, som bidrar til økt utdanningskvalitet.» Under sektormål 2, som gjelder forskning, skiller det mellom de tre typer utdanningsinstitusjoner. Virksomhetsmål 2.1 gjelder alle: De skal «gjennom nasjonalt og internasjonalt samarbeid tilby forskerutdanning av høy kvalitet.» Virksomhetsmål 2.2 gjelder **universitetene**, som skal «*ivareta nasjonale behov for bredde innen grunnforskningen*» og «konsentrere innsatsen for å oppnå resultater av høy internasjonal kvalitet innen utvalgte fagområder, og samarbeide nasjonalt og internasjonalt om utviklingsarbeid.» Virksomhetsmål 2.3 gjelder de **vitenskapelige høyskolene** og har en tilsvarende ordlyd som for universitetene, men med begrensningen «på sine fagområder». Virksomhetsmål 2.4 gjelder de statlige **høyskolene**, som knyttes til profesjonsrettet forskning og nyskapende virksomhet i *regionene*: «Samtidig skal de statlige høyskolene innrette sin forskningsinnsats slik at de oppnår resultater av høy internasjonal kvalitet innen fagområder de tildeler doktorgrad, og samarbeide nasjonalt og internasjonalt om forskning og utviklingsarbeid.»

Krav til rapportering: Lærestedene skal rapportere på: Mobilitet av studenter ut/ inn, antall fremmedspråklige utdanningstilbud, studietilbud i samarbeid med utenlandske institusjoner og eventuelle styringsparametere fastsatt av institusjonen.

Budsjett: Internasjonalisering finnes igjen i den resultatbaserte finansieringsmodellen i form av disse indikatorene: internasjonal publisering og sitering, deltakelse i EU-program, studentmobilitet inn/ut over en periode på minst tre måneder. Mens forskningsinsentivene har en lukket ramme (det er snakk om fordeling av en gitt sum mellom institusjonene), har den resultatavhengige studiefinansieringen en åpen ramme. Til sammen utgjør resultatavhengig finansiering 40 prosent av institusjonens utdanningsfinansiering; den klart viktigste komponenten er antall avlagte studiepoeng⁶.

Stortingsmeldingene om forskning: I St.meld. nr. 20 (2004-2005) «Vilje til forskning», St.meld. nr. 30 (2008-09) «Klima for forskning» og Meld. St. 18 (2012-2013) «Lange linjer – kunnskap gir muligheter», er internasjonalisering en av de gjennomgående prioriteringene for forskningspolitikken. De tre meldingene inneholder blant annet geografiske føringer for finansiering av forskningssamarbeid de nærmeste år: I den første meldingen vises det til EU, Nord-Amerika, Japan og Kina, i den andre tilføyes BRIKS, Chile og Argentina og i den tredje bekreftes disse geografiske prioriteringene.

St.meld.nr. 14 (2008-2009) Internasjonalisering av utdanning: Her heter det at «internasjonalisering skal være et verktøy for institusjonene til å utvikle kvalitet og attraktivitet». Studentutveksling skal i høyere grad knyttes til faglig samarbeid og utvikling, og mer generelt skal koblingen mellom forskning og utdanning i internasjonaliseringsarbeid bli sterkere.

---

⁵ Statsbudsjettet for 2010 kap.260 - Tildelingsbrev for Universitetet i Bergen.

⁶ Handlingsrom for kvalitet (2010) Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert handlingsrommet i UH-sektoren, s. 11-12.

3. Strategidokumentenes struktur, form og funksjon

De internasjonaliserings-spesifikke dokumentene korresponderer i varierende grad til overordnede strategier, både når det gjelder tidsperiode og innhold. Noen konkretiserer direkte institusjonens overordnet strategi, mens andre er mer «frittstående» plandokumenter der målene gjerne kan avvike noe eller helt fra de i den overordnede strategien. Som sagt i innledningen, finnes det ingen spesifikke krav eller mål for hvordan dette skal gjøres, og noen læresteder har ikke egne strategier/handlingsplaner for internasjonalisering på sentralt nivå.

Gyldighetsperiode

Tidshorisonten for de generelle strategiene er vanligvis fra tre til fem år, mens noen varer lengre (opp til elleve år). Strategiene/handlingsplanene for internasjonalisering gjelder som oftest for en fireårsperiode, men noen varer kortere (ned til to år) eller lengre (opp til ti år). Det mest vanlige er at strategi/handlingsplan for internasjonalisering ligger innenfor tidsrommet av den overordnede strategien. Her finnes det noen unntak, der enten dokumentet for internasjonalisering er eldre enn gjeldende overordnet strategi, eller det har en senere utløpsdato (se tabell 1).

Internasjonalisering i strategi- og plandokumentene

Hvor i strategi- og plandokumentene omhandles internasjonaliseringstemaet, og hvor integrert virker det med tanke på helheten? Her er det betydelig variasjon, som kan forenkles til fire hovedtyper.

Integrert:

I den overordnede strategien omtales internasjonalisering i omfattende grad, som eget tema og/eller på tvers av de andre temaene. I tillegg har institusjonen en egen sentral strategi- eller handlingsplan for internasjonalisering som utdypet og konkretiserer den overordnede strategien, og setter opp mer spesifikke mål og tiltak (som regel med kortere tidshorisont enn i den overordnede strategien) for å nå målene. De lærestedene som vi mener sorterer under denne typen er:

- Høgskolen i Buskerud
- Høgskolen i Oslo og Akershus
- NTNU
- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Nordland
- Universitetet i Oslo
- Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
- Norges Handelshøyskole
- Norges idrettshøgskole

Supplerende:

Overordnet strategi der internasjonalisering inngår, enten som eget tema eller på tvers. I tillegg kommer en egen strategi/handlingsplan for internasjonalisering som i noen eller betydelig grad definerer andre mål enn de i den overordnede strategien, og konkretiserer disse målene. Forskjellene i mål kan skyldes at strategi- og planarbeidet for internasjonalisering ikke har vært integrert i det overordnede strategiarbeidet. Det kan også blant annet skyldes at det har kommet en ny overordnet

strategi (de fire institusjonene merket med stjerne), og at gjeldende handlingsplan for internasjonalisering således kan være basert på den forrige overordnede strategien. De lærestedene vi mener sorterer under denne typen er:

- Høgskolen i Bergen
- Høgskolen i Hedmark
- Høgskolen i Lillehammer*
- Høgskolen i Nesna
- Høgskolen i Volda
- Høgskolen i Ålesund
- Høgskolen Stord/Haugesund*
- UMB
- Universitetet i Agder*
- Høgskolen i Molde*
- Norges veterinærhøgskole

Omtalende:

Overordnet strategi der internasjonalisering omtales i betydelig eller moderat grad. Det finnes ingen ytterligere konkretisering på sentralt institusjonsnivå i form av egen strategi/handlingsplan. Det kan imidlertid finnes desentraliserte strategier/planer på fakultets- og instituttnivå, som ikke er omfattet av denne analysen, og/eller implementering knyttet til andre sentrale plandokumenter som for eksempel årsplaner og eventuelle handlingsplaner for utdanning, FoU-virksomhet, rekruttering, etc. De lærestedene vi mener sorterer under denne typen er:

- Høgskolen i Gjøvik
- Høgskolen i Harstad
- Høgskolen i Narvik
- Høgskolen i Sogn og Fjordane
- Høgskolen i Telemark
- Høgskolen i Vestfold
- Høgskolen i Østfold
- Samisk høgskole
- Universitetet i Stavanger
- Universitetet i Tromsø
- Norges musikkhøgskole

Fraværende/revisjonsfase:

Internasjonalisering er fraværende eller lite omtalt i overordnet strategi, og det finnes ingen (gjeldende) egen strategi/handlingsplan for dette på sentralt nivå. Merk at flertallet av institusjonene i denne kategorien holder på med handlingsplan, eller er inne i en revisjonsfase av tidligere plan (se tabell 1). De institusjonene vi mener sorterer under denne typen er:

- Høgskolen i Finnmark
- Høgskolen i Nord-Trøndelag
- Høgskolen i Sør-Trøndelag
- Kunst- og designhøgskolen i Bergen
- Kunsthøgskolen i Oslo

Form og funksjon

Hvis vi tenker på strategi i betydningen bestemmelse av langsiktige mål og generell plan for å nå disse målene, fremstår de færreste av de overordnede strategiene slik. De bærer mer preg av å være enten del av omdømmebygging, eller å være svar på forventninger/pålegg fra myndighetene.

Strategi som omdømmebygging: Formen på strategien er brosjyreaktig, med lite tekst og mye luft/bilder. Den ser ut til å være ment for omverdenen, som en form for selvpresentasjon og markedsføring. Målgrupper kan tenkes å være (potensielle) studenter og fagpersoner, andre institusjoner (i inn- og utland) samt arbeids- og næringsliv – og myndighetene. Gjelder de fleste universitetene og større høyskolene.

Strategi som svar på myndighetskrav: Ligger tett opp til sentrale policydokumenter og/eller sektormålene. Formen er mindre gjennomført med tanke på formidling (verken brosjyreaktig eller særlig bruk av bilder; heller notat-aktig, gjerne med kulepunkter). Framstår også som utadrettet, men virker på grunn av sin forvaltningsnære struktur og innhold mer spesifikt rettet mot myndighetene enn den andre hovedtypen. Gjelder de fleste mindre og noen av de større høyskolene.

For begge disse hovedtypene virker strategien først og fremst å være utadrettet, heller enn et internt planredskap. At en strategi virker utadrettet utelukker selvsagt ikke at den også kan brukes og ha effekter internt, for eksempel med tanke på inspirasjon og mentalitetsforandring over tid.

Når det gjelder handlingsplanene (og i noen få tilfeller strategiene) for internasjonalisering spesielt, framstår de fleste som mer internt rettet. Formen er gjerne lik den andre typen overordnede strategier (uten bilder, notat-aktig, bruk av kulepunkter). Det finnes også noen på institusjoner som har planer for internasjonalisering som i sin form er mer brosjyreaktige, men disse er i klart mindretall.

Tabell 1: Gjeldende sentrale strategidokumenter/handlingsplaner for internasjonalisering

	OVERORDNET STRATEGI	ÅR	HANDLINGSPLAN/STRATEGI FOR INTERNASJONALISERING	ÅR	MERKNADER
STATLIGE HØYSKOLER:					
Høgskolen i Bergen	2011-15	5	2012-16	5	
Høgskolen i Buskerud	2010-15	6	2011-20	10	
Høgskolen i Finnmark	2013-16	4	2007-10*	4	Pågående revisjon
Høgskolen i Gjøvik	2009-12*	4	-		Pågående revisjon
Høgskolen i Harstad	2012-16	5	.*		Instituttnivå
Høgskolen i Hedmark	2009-12	4	2011-12	2	
Høgskolen i Lillehammer	2012-15	4	2011-15	5	
Høgskolen i Narvik	2012-15	4	.*		Pågående
Høgskolen i Nesna	2009-13	5	2012-15	4	
Høgskolen i Nord-Trøndelag	2013-16	4	.*		Pågående
Høgskolen i Oslo og Akershus	2013-20	8	2013-15	3	
Høgskolen i Sogn og Fjordane	2010-14	5	-		
Høgskolen i Sør-Trøndelag	2010-15	6	-		
Høgskolen i Telemark	2010-14	5	-		
Høgskolen i Vestfold	2009-15	7	-		
Høgskolen i Volda	2011-20	10	2012-14	3	
Høgskolen i Østfold	2010-17	8	2011-13	3	
Høgskolen i Ålesund	2012-15	4	2012-13	2	
Høgskolen Stord/Haugesund	2012-16	5	2011-13	3	
Samisk høyskole	2012-16	5	-		
UNIVERSITETER:					
NTNU	2011-20	10	2011-14	4	
UMB	2010-13	4	2011-14	4	
Universitetet i Agder	2010-15	6	2007-13*	7	«Erasmus Policy Statement»
Universitetet i Bergen	2011-15	5	2011-15	5	
Universitetet i Nordland	2012-16	5	2012-16	5	
Universitetet i Oslo	2010-20	11	2012-14	3	
Universitetet i Stavanger	2011-20*	10	-		Pågående revisjon
Universitetet i Tromsø	2009-13	5	2009-13-.*		H.plan for all virksomhet
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:					
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	2011-20	10	2012-15	4	
Høgskolen i Molde	2012-20	9	2010-13	4	
Norges Handelshøyskole	2010-13	4	2010-13	4	
Norges idrettshøgskole	2011-15	5	2012-15*	4	«int... av utdanning»
Norges musikkhøgskole	2008-13	6	-		
Norges veterinærhøgskole	2011-13	3	2011-14	4	
KUNSTHØYSKOLER:					
Kunst- og designhøgsk. i Bergen	2012-16	5	-		
Kunsthøgskolen i Oslo	2012-16	5	-		

NOTE: Status pr 1. februar 2013. NB: Vi har i hovedsak basert oss på det som ligger på institusjonenes nettsider, og tatt direkte kontakt bare der det er uklart om handlingsplaner for internasjonalisering foreligger eller er oppdatert. I tillegg til de oppgitte merknadene i tabellen kan det således foregå revisjonsarbeid av gjeldende strategier og planer uten at SIU er kjent med dette.

4. Rasjonaler for internasjonalisering

Hvorfor skal universiteter og høyskoler internasjonalisere sin virksomhet? I denne delen ser vi nærmere på de begrunnelser og rasjonaler som kommer til uttrykk i strategidokumentene. I en del tilfeller uttrykkes dette som eksplisitte begrunnelser. I andre tilfeller trer det mer indirekte frem i teksten, ved at bestemte rasjonaler tydelig inspirerer strategiens ordbruk og retning. Vi stiller følgende spørsmål:

- Hvilke begrunnelser og rasjonaler kommer til uttrykk?
- Er noen begrunnelser og rasjonaler mer fremtredende i dokumentene enn andre?
- Er det forskjeller mellom institusjonskategorier?

Analysen bygger utelukkende på sentrale strategi- og plandokumenter, og det må understrekes at det som kommer til uttrykk her ikke er dekkende for praksis. At noe er fraværende kan også bety at det oppleves som så selvsagt at det ikke er nødvendig å nevne, eller at situasjonen på det gjeldende området regnes for tilfredsstillende. Begrunnelser og rasjonaler for internasjonalisering vil også kunne variere mellom ulike aktører og på ulike nivå i organisasjonen.

Med et par unntak har vi for alle institusjonene kunnet identifisere begrunnelser og rasjonaler for internasjonalisering. Disse er gjengitt i tabell 2. Kryss betyr at nevnte begrunnelse/rasjonale er identifisert i strategidokumentene til en gitt institusjon.

Kvalitet

Kvalitet er den vanligste begrunnelsen for internasjonalisering, noe som speiler nasjonale kunnskapspolitiske målsetninger. I følge St.meld. 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning*, er kvalitet og relevans overordnede mål med internasjonalisering. Kvalitetsbegrepet kan imidlertid romme mye, og tilnærmingene til kvalitet og internasjonalisering varierer i dokumentene. En vanlig tilnærming er at internasjonalt samarbeid gir et grunnlag for kvalitetsforbedring gjennom sammenligning. Beslektet med denne tilnærmingen er tanken om at internasjonal anerkjennelse i seg selv er et kvalitetsstempel. Disse to, *anerkjennelse og sammenligning*, utgjør sammen den mest utbredte tilnærmingen til internasjonalisering og kvalitet når vi ser på universiteter og høyskoler under ett. NTNU uttrykker det slik i sin strategi: «Vårt mål er å være internasjonalt fremragende. Vår forskning og utdanning skal være høyt ansett i internasjonale fagevalueringer. På utvalgte områder skal vi ha fagmiljøer som hevder seg i internasjonal toppklasse.»

Orienteringen mot internasjonal anerkjennelse og sammenligning må sees i sammenheng med ordlyden i Universitets- og høyskoleloven og Kunnskapsdepartementets sektormål, der det heter at institusjonene skal tilby utdanning og forskning på høyt internasjonalt nivå. I dette ligger tanken om internasjonal sammenligning og en internasjonal standard implisitt. I en del høyskolestrategier er denne ordlyden direkte inkorporert i teksten, som for eksempel i strategien til Høgskolen i Telemark: «HiT skal tilby utdanning av høg internasjonal kvalitet i samsvar med samfunnet behov» og «HiT skal [...] utføre forskning og fagleg og kunstnarleg utviklingsarbeid av høg internasjonal kvalitet».

Yrkesrelevans er den tilnærmingen til kvalitet og internasjonalisering som opptrer nest hyppigst i materialet, for alle lærestedene sett under ett. Det vises til at et internasjonalt arbeidsliv krever internasjonal kompetanse. Innenfor kategorien høyskoler er dette den mest utbredte tilnærmingen til kvalitet og internasjonalisering, foran anerkjennelse og sammenligning.

På tredje plass for alle institusjoner sett under ett kommer *forskningsfront og kunnskapsproduksjon*. I dette ligger at vitenskapen er internasjonal per definisjon og at kvalitet derfor avhenger av samhandling med internasjonale kunnskapsmiljøer. Universitetet i Bergen skriver for eksempel i sin strategi: «Høyere utdanning og forskning er del av en verdensomfattende kulturtradisjon preget av både internasjonalt samarbeid og konkurranse». I strategien til Høgskolen i Oslo og Akershus heter det at «Norge [...] i stor grad [er] avhengig av å hente kunnskap utenfor landets grenser for å utvikle velferdssamfunnet.»

Rekruttering, som følger på fjerde plass, kan plasseres innenfor ulike rasjonaler. Det kan gis et finansielt rasjonale, der det handler om å rekruttere studiepoengproduserende studenter og aktivt publiserende forskere – som begge gir uttelling i finansieringssystemet. Rekruttering kan også gis et kvalitetsrasjonale, der det handler om å tiltrekke seg gode studenter og forskere som kan bidra til å bygge fagmiljøene. Som det er uttrykt i strategien til Universitetet i Oslo: «UiO skal intensivere internasjonaliseringen gjennom å samarbeide mer med de mest attraktive miljøene, og ved å konkurrere mer om de beste prosjektene, forskerne og studentene.[...] Internasjonal mobilitet er en viktig faktor for kvalitet. For å oppnå dette skal fagmiljøene og enhetene utvikle sin rekrutteringspraksis [...]. Alle utlysninger av vitenskapelige stillinger skal skje internasjonalt.» Kvalitet gjennom rekruttering er et mer fremtredende rasjonale ved universitetene enn ved de andre institusjonstypene.

En rasjonale som også er nevnt, men mindre hyppig, er *dannelse*. Personlig utvikling, innsikt i andre kulturer og en utvidet horisont har vært klassiske begrunnelser for internasjonalisering, men står altså svakt sammenlignet med andre tilnærminger til kvalitet og internasjonalisering i de gjeldende strategidokumentene.

Samfunnsoppdrag

Samfunnsoppdrag trer frem som det nest viktigste hovedrasjonale, etter kvalitet. Denne kategorien omfatter lærestedenes betraktninger om hvordan internasjonalt engasjement gjør dem i stand til å løse samfunnsoppgaver og bidra utover egne kjernefunksjoner. Her kan det trekkes et skille mellom høyskoler og nye universiteter på den ene siden, og gamle universiteter på den andre. Innenfor førstnevnte gruppe er det mange som viser til utvikling av egen region: en internasjonal utdannings- og forskningsinstitusjon vil knytte regionen tettere til det internasjonale samfunnet og slik kunne bidra til å løfte det lokale samfunns- og næringslivet. Universitetet i Agder skriver for eksempel i sin strategi: «UiA skal sammen med næringsliv, kulturinstitusjoner og andre i landsdelen delta på internasjonale arenaer for å bidra til utviklingen av regionen som et åpent, utadrettet samfunn». Strategien til Høgskolen i Lillehammer er et annet eksempel der dette kommer til uttrykk: «Gjennom samhandling med utenlandske aktører skal høgskolen bidra til internasjonalisering i regionen».

De fire eldste universitetene plasserer derimot ikke sitt samfunnsoppdrag innenfor en lokal eller regional kontekst; og heller ikke en nasjonal, slik de kanskje for få år siden ville gjort. Av strategidokumentene deres fremgår en ambisjon om å bidra til utviklingen av det globale samfunn, gjennom

innovasjon og kunnskap som kan løse globale utfordringer knyttet til klima, energi, helse osv. Universitetet i Oslo skriver for eksempel i sin strategi: «UiO ønsker å ta et tydeligere ansvar for å bidra til å møte de utfordringer verden står overfor. Noen av de største globale problemene er knyttet til klima og miljø.» Et unntak fra dette mønsteret er høyskoler i Nord-Norge. Her kan regionale og lokale interesser knyttes sammen med nordområdenes strategiske betydning internasjonalt. Høgskolen i Finnmark vil, på basis av sin forskning om nordområdene, «formidle kunnskap utviklet i nord til resten av verden.»

Ressurser

Globalt har det vokst frem et utdanningsmarked, der rekruttering av betalende studenter utgjør ett av grunnlagene for institusjonenes økonomi. Dette er i dag ikke situasjonen i Norge, men også med den norske finansieringsmodellen blir internasjonalisering viktig i ressursammenheng. Etter kvalitet og samfunnsoppdrag er dette det mest fremtredende rasjonale i strategidokumentene. Rekruttering av utenlandske forskere og studenter gir økonomisk uttelling gjennom publikasjoner og studiepoengproduksjon. I et par av strategiene beskrives også internasjonalisering som et bidrag til å gjøre lærestedet mer attraktivt for norske studenter, med gode utvekslings- og studietilbud og en «internasjonal campus».

Ikke minst er internasjonalisering viktig for ekstern finansiering. Det er særlig universitetene som nevner satsing på EUs rammeprogram. Internasjonale nettverk er også en viktig kapital i søknader til Norges forskningsråd. Som Universitetet i Tromsø skriver i sin strategi: «Universitetene må bygge og opprettholde robuste fagmiljøer som kan hevde seg internasjonalt. Det bidrar til å berike og inspirere de lokale forskningsmiljøene og er viktige i den stadig hardere konkurransen om eksterne forskningsmidler, særlig fra Norges forskningsråd og EU, men også fra næringslivet.» Konkurransen om studenter på et globalt «utdanningsmarked» er også tydeligere til stede i strategiene til de eldre universitetene enn til høyskolene og de nyere universitetene. Læresteder innenfor sistnevnte gruppe plasserer seg i større grad innenfor en *nasjonal* konkurranse om studenter.

Statlig styring

En del av dokumentene bærer preg av å være svar på statlige myndigheters forventninger om at institusjonene skal ha internasjonale strategier. Dette kommer først og fremst til uttrykk ved at det vises til St.meld.14 (2008-2009) og til departementets sektormål og mål med internasjonalisering. En del av strategiene tar utgangspunkt i sektormålene, og formulerer egne virksomhetsmål og aktiviteter under disse. Det er høyskolestrategier som i størst grad fremstår som svar på eiers forventninger. Som vi vil komme tilbake til, ligger også tiltakene i universitetenes internasjonale strategier og handlingsplaner tett på departementets målsetninger, men internasjonalisering presenteres samtidig i større grad å ha sitt utspring og rasjonale i lærestedets egen identitet og kjernefunksjoner.

Solidaritet

Mye internasjonalt samarbeid ved universiteter og høyskoler har vært rettet mot bistandsland og finansiert gjennom bistandsprogrammer som NOMA og NUFU. Solidaritet med lavinntekts land er imidlertid i liten grad nevnt som begrunnelse for internasjonalisering i gjeldende strategidokumenter. Det finnes noen unntak. Ved Universitetet i Bergen er bistandsforskning ett av hovedsatsingsområdene, sammen med marin forskning, og det nevnes også i deres strategi. Høgskolen i Bergen er et annet lærested som nevner solidaritet. I deres handlingsplan for internasjonalisering heter det at

«Høgskolen i Bergen innen 2016 skal være en institusjon med en tydelig internasjonal profil innen utdanning og forskning som tar hensyn til globale utfordringer og har fokus på internasjonal solidaritet.»

Institusjonsbygging

Flere av punktene over kan forstås som institusjonsbygging i en eller annen form. I dette punktet forstår vi det mer snevert, som ambisjoner om å oppnå status som vitenskapelig høyskole eller universitet. Tre læresteder knytter internasjonalisering til dette arbeidet. I Høgskolen i Buskerud sin strategiplan for internasjonalisering heter det for eksempel at «Internasjonalisering skal bidra til [...] universitetsambisjonene gjennom å styrke kvaliteten på forskning og utdanning». I strategien til Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo heter det «AHO skal frem mot 2020 styrke sin stilling som et fremragende, internasjonalt orientert og spesialisert universitet. [...] Institusjonsprofilen forutsetter prioritering av fagfelter der AHO er eller har ambisjoner om å bli internasjonalt konkurransedyktige og et utvalg av samarbeids- og utvekslingsavtaler som bidrar til å heve studiekvaliteten i masterstudiene.»

Hovedtendenser rasjonaler

Kvalitet er altså det mest utbredte rasjonalet i strategidokumentene, men hva som legges i kvalitetsbegrepet varierer. Den vanligste tilnærmingen er at internasjonalisering gir mulighet for kvalitetsutvikling gjennom sammenligning, og at internasjonal anerkjennelse i seg selv er et kvalitetsstempel. I evalueringen av Kvalitetsreformen i 2006 konkluderte Halvorsen og Faye med at kvalitet og konkurransefortrinn var de viktigste målene med internasjonalisering. Når det gjaldt kvalitetsmålene, mente de to at strategidokumentene i stor grad tok for gitt at internasjonalisering førte til kvalitet, uten å redegjøre for hvordan kvaliteten skulle økes. Dette virker fremdeles betegnende for strategidokumentene anno 2013.

Etter kvalitet følger samfunnsoppdrag og ressurser som de viktigste rasjonalene. Selv om norske læresteder ikke tar skolepenger fra internasjonale studenter, er internasjonalisering viktig for institusjonenes inntekter; gjennom rekruttering av studiepoengproduserende studenter, publiserende forskere og ekstern finansiering. En dominerende tilnærming er at internasjonalisering styrker institusjonenes posisjon i den globale konkurransen om talent og ressurser, og gjør dem i stand til å levere løsninger til et internasjonalt kunnskapssamfunn samt utdanne kandidater med relevant kompetanse til det internasjonale arbeidslivet.

Solidaritet og dannelse, to klassiske tilnærminger til internasjonalisering av utdanning og forskning, er lite til stede i strategidokumentene. Dette speiler utviklingen internasjonalt. I følge forskere på utdanning, forskning og internasjonalisering var fred og solidaritet fremtredende begrunnelser for internasjonalt samarbeid frem til midten av 1980-tallet. Senere har det økonomiske rasjonalet blitt mer dominerende.⁷

---

⁷ Se for eksempel Knight, Jane og Hans de Wit. 1995. «Strategies for internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives». I De Wit, Hans. 1995. *Strategies for internationalisation of higher education: a comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States* og Van der Wende, Marijk. 2001. "The international dimension in national higher education policies: what has changed in Europe the last five years?". I *European Journal of Education*, Vol. 36, no. 4.

Tabell 2: Rasjonaler for internasjonalisering

KVALITET					
	ANERKJENNELSE OG MÅLESTOKK	FORSKNINGSFRONT OG KUNNSKAPSPRODUKSJON	REKRUTTERING	YRKESRELEVANS	DANNELSE
STATLIGE HØYSKOLER:					
Høgskolen i Bergen	*		*	*	
Høgskolen i Buskerud	*	*	*	*	
Høgskolen i Finnmark			*	*	*
Høgskolen i Gjøvik	*	*		*	
Høgskolen i Harstad	*	*		*	
Høgskolen i Hedmark		*	*	*	*
Høgskolen i Lillehammer	*			*	
Høgskolen i Narvik	*				
Høgskolen i Nesna	*	*			*
Høgskolen i Nord-Trøndelag	*				
Høgskolen i Oslo og Akershus	*	*	*		
Høgskolen i Sogn og Fjordane					
Høgskolen i Sør-Trøndelag	*				
Høgskolen i Telemark	*	*			
Høgskolen i Vestfold				*	
Høgskolen i Volda				*	
Høgskolen i Østfold	*	*		*	*
Høgskolen i Ålesund	*			*	
Høgskolen Stord/Haugesund	*			*	
Samisk høyskole					
UNIVERSITETER:					
NTNU	*	*	*	*	
UMB	*		*		
Universitetet i Agder	*	*			
Universitetet i Bergen	*	*	*	*	
Universitetet i Nordland	*	*	*	*	*
Universitetet i Oslo	*	*	*	*	*
Universitetet i Stavanger	*	*	*		
Universitetet i Tromsø	*		*	*	
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:					
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	*		*	*	
Høgskolen i Molde	*				
Norges Handelshøyskole	*	*	*	*	
Norges idrettshøgskole	*				
Norges musikkhøgskole	*		*		
Norges veterinærhøgskole	*	*		*	
KUNSTHØYSKOLER:					
Kunst- og designhøgsk. i Bergen	*				
Kunsthøgskolen i Oslo	*				

	RESSURSER	INSTITUSJONSBYGGING	SAMFUNNSOPPDRAG	STATLIG STYRING	SOLIDARITET
STATLIGE HØYSKOLER:					
Høgskolen i Bergen			*	*	*
Høgskolen i Buskerud	*	*	*	*	
Høgskolen i Finnmark			*	*	
Høgskolen i Gjøvik					
Høgskolen i Harstad			*		
Høgskolen i Hedmark					*
Høgskolen i Lillehammer		*	*	*	
Høgskolen i Narvik					
Høgskolen i Nesna			*	*	
Høgskolen i Nord-Trøndelag			*		
Høgskolen i Oslo og Akershus	*	*			
Høgskolen i Sogn og Fjordane	*				
Høgskolen i Sør-Trøndelag			*		
Høgskolen i Telemark	*		*		*
Høgskolen i Vestfold					
Høgskolen i Volda	*		*		*
Høgskolen i Østfold				*	*
Høgskolen i Ålesund			*		
Høgskolen Stord/Haugesund				*	
Samisk høyskole			*		
UNIVERSITETER:					
NTNU	*		*		
UMB	*				
Universitetet i Agder	*		*		
Universitetet i Bergen	*		*		*
Universitetet i Nordland	*		*		
Universitetet i Oslo	*		*		
Universitetet i Stavanger			*		
Universitetet i Tromsø	*				*
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:					
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo		*			
Høgskolen i Molde				*	
Norges Handelshøyskole	*				
Norges idrettshøyskole					
Norges musikkhøyskole			*		
Norges veterinærhøyskole	*		*	*	
KUNSTHØYSKOLER:					
Kunst- og designhøgsk. i Bergen					
Kunsthøgskolen i Oslo			*		*

5. Geografiske prioriteringer

Norske myndigheter gir gjennom policydokumenter, styringsdialog og bevilgninger signaler om ønskede geografiske prioriteringer av forsknings- og utdanningssamarbeid. Her varierer geografisk innretning en del ut fra hva som er hovedformålet med samarbeidet. De kunnskapspolitiske prioriteringene, ment å skulle heve kvaliteten i norsk utdanning, retter seg i all hovedsak mot Norden, Europa/EU og Nord-Amerika, og i senere tid også Japan. Den klareste og desidert mest økonomisk omfangsrike kunnskapspolitiske prioriteringen, som også har viktige næringspolitiske sider, er EU-samarbeidet: EØS-landet Norges deltakelse i rammeprogrammet og LLP. Næringspolitisk er i tillegg BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika) viktige. «ABC-landene» Argentina, Brasil og Chile har også vært fremmet i næringspolitisk sammenheng, men per 2013 er det for disse tre mest oppmerksomhet om Brasil, mens Argentina og Chile i praksis er nedprioritert. I bistandspolitikken oppfordres det til samarbeid med institusjoner i «sør», en bred kategori som i forbindelse med Kvoteordningen omfatter et hundretalls land, deriblant også de fem BRIKS-landene. Nordområdesatsingen omfatter på sin side både kunnskaps-, nærings- og utenrikspolitiske hensyn. Samlet sett utgår det altså ingen klar geografisk prioritering fra norske myndigheter, og lærestedene må forvalte sin autonomi i møte med dels overlappende, dels forskjellige signaler og finansieringskilder.

Institusjonene og fagmiljøene står fritt til eventuelt å gjøre geografiske prioriteringer med hensyn til forsknings- og/eller utdanningssamarbeid. Hvis man tar som utgangspunkt at mye av budsjettene er bundet opp i etablert aktivitet som drifts- og lønnsmidler, og verken enkelt eller raskt kan omdisponeres, ligger mye av universitetenes og høyskolenes strategiske handlingsrom i det å sikre seg ekstern finansiering – eksempelvis gjennom NFR-, EU-, SIU- og NORAD-prosjekter. Her kan lærestedene, for å optimalisere sine sjanser i den tidvis skarpe konkurransen om midlene, strategisk tilpasse seg de utlysningene som kommer og de geografiske føringene som eventuelt følger med.

I dette kapitlet går vi gjennom strategi- og plandokumentene med tanke på geografiske prioriteringer. Noen institusjoner har helt klare slike, andre ikke. At et land eller større geografisk område ikke er nevnt i strategien, kan bety at lærestedet ikke har eller spesielt ønsker samarbeid der. Det kan imidlertid også bety at det allerede finnes samarbeid som regnes for tilstrekkelig, og at de som utformer strategien eller handlingsplanen derfor ikke ser noen grunn til å fokusere spesielt på det landet/området. Fravær av geografiske prioriteringer på sentralt strategi- og plannivå kan også bety at denne type prioriteringer er noe som gjøres lengre ned i organisasjonen, knyttet opp til eksisterende og faglig ønskede nye samarbeidspartnere. Dette vil spesielt kunne være tilfellet ved universitetene og de større høyskolene, med mange forskjellige fagmiljøer og -personer som allerede har etablert samarbeidsrelasjoner ut fra sine interesser og nettverk. At et område prioriteres i strategi- og plandokumentene er heller ingen garanti for at dette skjer i praksis – for å minne om avgrensningen av denne analysen.

Vi ser av tabell 3 at noen «prioriterer» geografisk bredt, andre mye smalere mens andre igjen ikke gjør geografiske prioriteringer (på sentralt nivå). Geografiske prioriteringer henger i liten grad sammen med institusjonstype, størrelse, faglig innretning eller beliggenhet. Unntaket er Russland/nordområdene, som prioriteres av alle de nordnorske institusjonene. Bortsett fra universitete-

ne i Nordland og Tromsø samt Samisk høgskole, er dette også de nordnorske institusjonenes *eneste* geografiske prioritering. Også fire av lærestedene lenger sør nevner Russland/nordområdene i sine strategier og handlingsplaner, men alle disse fire prioriterer bredt, og «prioriteringen» av nordområdene får således en annen karakter enn den gjør ved lærestedene i nord.

Det er Europa/EU som nevnes i flest av strategi-/plandokumentene. Det er ikke uventet, all den tid det er snakk om et stort og viktig nærområde for Norge, og samtidig er det geografiske området som det fins mest omfangsrrike programmer og ordninger for. Samarbeid med «sør» (en kategori som både refererer til verdensdelene Afrika, Asia og Latin-Amerika og til kategorier som «fattige» land og «utviklingsland») er også en nokså vanlig prioritering. Her finnes det også betydelige eksterne programmidler, hovedsakelig bevilget av Utenriksdepartementet. Samtidig, som vi har sett i forrige kapittel, er solidaritet ett av rasjonalene (dog langt fra det viktigste) som trekkes fram når det gjelder internasjonalisering.

Oversikten i tabell 3 sannsynliggjør at rasjonalet for geografiske prioriteringer vil variere; fra faglige interesser, til økonomiske betraktninger (finansieringsordninger), og til solidaritetsmessige forhold. Sterkest blir den geografiske profilen når flere av disse dimensjonene sammenfaller, som er tilfelle med de nordnorske lærestedene og nordområdene/Russland.

Tabell 3: Geografiske prioriteringer

	EURO-PA/EU	NORDEN	RUSSLAND/NORDOMR.	NORD-AM.	KINA	«SØR»	ANDRE/MER SPESIFIKT
STATLIGE HØYSKOLER:							
Høgskolen i Bergen	*					*	
Høgskolen i Buskerud	*	(*)		(*)		(*)	mangfold, Norges samarb.partnere
Høgskolen i Finnmark			*			*	
Høgskolen i Gjøvik							
Høgskolen i Harstad			*				
Høgskolen i Hedmark	(*)					*	
Høgskolen i Lillehammer							
Høgskolen i Narvik			*				
Høgskolen i Nesna			*				
Høgskolen i Nord-Trøndelag							
Høgskolen i Oslo og Akershus	*	*	*	*	*	*	India, utvalgte land i Lat-Am og Afr.
Høgskolen i Sogn og Fjordane	*						
Høgskolen i Sør-Trøndelag							
Høgskolen i Telemark						(*)	«øg bistandsperspektiv»
Høgskolen i Vestfold	*						
Høgskolen i Volda	*	*	*	*	*	*	Brasil, India, Kenya
Høgskolen i Østfold	(*)	(*)				*	
Høgskolen i Ålesund							
Høgskolen Stord/Haugesund							
Samisk høgskole		*	*				Sápmi, urfolkssamarbeid
UNIVERSITETER:							
NTNU	*				*	*	
UMB	*			*	*		Brasil, India
Universitetet i Agder	*						Aalborg universitet
Universitetet i Bergen	*					*	Tyskland
Universitetet i Nordland	*	*	*	*	*	(*)	Sri Lanka, India, Øst-Timor
Universitetet i Oslo	*	*	*	*	*	*	Brasil, India, Japan
Universitetet i Stavanger					*		
Universitetet i Tromsø	*		*				
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:							
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	*	*	*	*	*	*	Øst-Afrika
Høgskolen i Molde	*			*		*	
Norges Handelshøgskole	*			*			CEMS-nettverket, Polen, Litauen
Norges idrettshøgskole				*			Storb., Australia, New Zealand
Norges musikkhøgskole							(har avtaler i Europa og USA)
Norges veterinærhøgskole	*			(*)		*	Fr.rike, Spania, Tyskland/Østerrike
KUNSTHØYSKOLER:							
Kunst- og designhøgsk. i Bergen							
Kunsthøgskolen i Oslo							

NOTE: Stjerne i parentes betyr at landet/regionen er referert til kun som finansieringsordning; eksempelvis Nordplus, NOMA/Nufu eller Nord-Amerikaprogrammet. Norges veterinærhøgskole: Stjernen for Nord-Amerika gjelder ønsket om å oppnå amerikansk akkreditering.

6. Utdanning

Da Halvorsen og Faye noen år tilbake i evalueringen av Kvalitetsreformen analyserte strategier for internasjonalisering ved et titalls institusjoner, fant de at studentmobilitet var det mest omtalte emnet – særlig ved de mindre lærestedene (2006: 26). Hvordan ser dette bildet ut etter de siste års satsing mot bredere institusjonelt samarbeid, blant annet i form av fellesgrader og kobling mellom utdannings- og forskningssamarbeid?

Dette kapitlet tar for seg internasjonalisering av utdanning slik det fremkommer i strategiene og planene, og ikke begrunnelsene eller rasjonalene. Det som står om at utdanningen for eksempel skal være av høy internasjonal kvalitet, omtales ikke her; se kapitlet om rasjonaler. Igjen er det på plass å understreke at manglende kryss kan bety at lærestedet regner situasjonen som tilfredsstillende, og derfor ikke tar det med i sin strategi/handlingsplan.

Studentmobilitet

Mobilitet av studenter ut og inn er fortsatt et viktig tema i mange av institusjonenes internasjonaliseringsstrategier, og er viet fire kolonner i tabell 4. Her inngår for det første det å ville øke utvekslingsmobiliteten – som regel både ut og inn. Med noen få unntak er institusjonene lite opptatt med å rette opp ubalanse i utvekslingen, som for noen er betydelig.⁸ For det andre er det en del læresteder som ønsker å tiltrekke seg utenlandske gradsstudenter, og for det tredje setter en del læresteder seg konkrete mål for andel eller antall utreisende studenter innen utgangen av strategi- eller planperioden

Et fjerde og siste underpunkt for studentmobilitet er konsentrasjon og/eller kvalitetssikring av samarbeidsavtaler. Noen av lærestedene vil gå gjennom eksisterende avtaler, gjøre prioriteringer og konsentrere studentutveksling om færre avtaler. Dette punktet henger tett sammen med kategoriene «koble forskning/utdanning» og «faglig integrering» (se nedenfor), men handler også om mer enn det – for eksempel om å effektivisere administrasjon av studentutveksling. Hvor konkret strategiene og planene er på dette punktet, varierer- fra å «kvalitetssikre eksisterende avtaler» til at hvert institutt for eksempel skal prioritere og kvalitetssikre 2-3 avtaler og jobbe for at studentene i hovedsak reiser ut og inn via disse.

Engelskspråklige studietilbud

Mange har som mål å øke antallet/andelen engelskspråklige enkeltemner eller gradsstudier, i noen tilfeller ledsaget av opplegg for å høyne kvaliteten, for eksempel ved å bedre de vitenskapelig ansattes engelskkunnskaper. Kategorien omfatter altså både det å gi et bredere, men også gjerne i tillegg et bedre, tilbud til utenlandske studenter. Studietilbud på engelsk kan forstås som en dimensjon ved «internasjonalisering hjemme», ved at slike tilbud er nokså nødvendig for å tiltrekke seg internasjonale studenter.

---

⁸ SIUs Mobilitetsrapport 2012, s. 17.

Institusjonelt samarbeid

Den mest omfattende og gjensidig forpliktende typen institusjonelt samarbeid er fellesgrader (herunder Erasmus Mundus og Nordic Master). I denne underkategorien faller målsetninger som i varierende grad er konkret/forpliktende, fra å «oppmuntre til» fellesgrader til konkrete mål for antall (nye) fellesgrader innen utgangen av strategi-/planperioden. I tillegg har vi tatt med en egen underkategori for «annet» – løser definert institusjonelt samarbeid om studieprogram/-tilbud, samt ulike former for nettverkssamarbeid. En del av lærestedene har målsetninger om faglig samarbeid «regionalt, nasjonalt og internasjonalt», men slike målsetninger er såpass generelle at vi har valgt å ikke la dem alene kvalifisere til kryss i kategorien «annet institusjonelt samarbeid».

Koble forskning/utdanning

Bedre kobling mellom internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid er en viktig nasjonal politisk målsetning, og mange institusjoner nevner slik kobling i sine strategier/handlingsplaner. Under denne kategorien i tabell 4 inkluderes også det å ville knytte studentutveksling til eksisterende forskningssamarbeid, samt å ville styrke faglig forankring av internasjonale samarbeidsavtaler. Mange av de institusjonene som tar dette temaet opp i sine strategier er lite konkrete på hvordan forsknings- og utdanningssamarbeidet skal kobles. Universitetet i Stavanger skriver for eksempel: «Internasjonalt samarbeid ved UiS skal være forskningsbasert i den forstand at aktivitetene i størst mulig grad skal være basert på det vitenskapelige personalets internasjonale forskningssamarbeid og nettverk.» Høgskolen i Telemark skriver: «Ved prioritering av ressurser skal det leggjast vekt på områder og tiltak som koplår utdanning, forskning og studentutveksling.» NTNU er noe mer konkret sin internasjonale handlingsplan. Der står følgende: «Mobilitet for studenter og forskere skal i større grad ses i sammenheng gjennom kobling av internasjonalt forsknings- og utdanningssamarbeid [...]. Alle NTNUs masterprogrammer skal identifisere et utvalg samarbeidsinstitusjoner som det inngås avtaler om studentutveksling med og som studentene innenfor studieprogrammet skal anbefales å reise ut til som kvalitetssikrer utenlandsoppholdene.»

Faglig integrering

Kategorien som vi har kalt «faglig integrering» gjelder målsetninger om å inkludere en internasjonal dimensjon i studieprogrammene, med tanke på å medvirke til mobilitet og/eller internasjonalisering hjemme. Eksempler er planer for utveksling integrert i studieprogram, tilbud på engelsk i alle fag, konkrete anbefalinger om studiested for utveksling innen det enkelte fag, «internasjonal komponent» i fagplaner eller «global dimensjon» i studieprogrammene. Slike forsøk på faglig integrering er beslektet med kobling forsknings- og utdanningssamarbeid, i den forstand at det handler om å gjøre internasjonalisering av utdanning mer institusjonsforankret, og mindre til et spørsmål om studenters individuelle valg.

Internasjonalisering hjemme

Denne kategorien omfatter en rekke tiltak som går ut på å skape et internasjonalt læringsmiljø, deriblant engelskspråklig litteratur, utenlandske gjesteforelesere, internasjonale konferanser, sommerskole, internasjonal uke og/eller integrasjon av internasjonale og lokale studenter (for eksempel gjennom fadderordninger). Noen institusjoner viser allment til «internasjonalt perspektiv» i undervisning og forskning, noe som ikke er tilstrekkelig for å få avkryssing i denne kategorien.

Forskerutdanning

Forskerutdanning nevnes oftest i strategiene/handlingsplanene til universitetene og de vitenskapelige høyskolene. I noen gjøres dette kun i generelle termer, mens i andre blir det henvist til konkrete tiltak og aktiviteter. Kategorien omfatter blant annet sommerskole, innlagt utenlandsopphold i doktorgradsutdanningen og rekruttering av utenlandske ph.d.-studenter.

Høgskolen i Gjøvik har for eksempel en generell formulering om kvalitet og internasjonalisering: «HiG skal gjennom nasjonalt og internasjonalt samarbeid tilby forskerutdanning av høy kvalitet [...]». I den internasjonale handlingsplanen til Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo er internasjonalisering i ph.d.-utdanningen noe mer konkretisert: «Ved opptak av ph.d.-studenter skal prosjekter med innlagt utenlandsopphold prioriteres.» Norges handelshøyskole vil på sin side legge til rette for kortere og lengre opphold i utlandet i løpet av doktorgradsutdanningen, utvikle internasjonalt samarbeid på doktorgradsnivå, primært med utgangspunkt i CEMS-nettverket, samt legge til rette for at utenlandske ph.d.-studenter kan ha opphold ved institusjonen for å få veiledning og delta på kurs og i forskningssamarbeid. I den internasjonale handlingsplanen til NTNU er forskerutdanningen ett av tre prioriterte områder. Tiltakene er å sette opp plan for internasjonalisering for den enkelte ph.d.-kandidat ved opptak til ph.d.-studiet, at alle ph.d.-programmer skal ha internasjonale professor II og gjesteforskere knyttet til seg med særlige oppgaver innenfor forskerutdanningen, og at ressurser gjøres tilgjengelig ved fakultetene til støtte for lengre utenlandsopphold for ph.d.-kandidatene.

Annet

I tillegg til de allerede nevnte temaene og virkemidlene tar noen av planene opp måter å organisere internasjonaliseringsarbeidet på utdanningsfeltet (internasjonale koordinatører, utvalg, kontor), samt mer praktisk-administrative virkemidler, for eksempel informasjon om utveksling, boligtilbud til internasjonale studenter, diverse støttefunksjoner og budsjettering. Disse elementene er ikke forsøkt innpasset i noen egen kolonne i tabell 4.

Hovedtendenser utdanning

Studentutveksling er det temaet som tas opp oftest, og nesten alle lærestedene ønsker å øke den. Noen oppgir «på Bolognavis» tallfestede mål for andel eller antall utreisende. Her varierer ambisjonene fra 10 til 50 prosent, noe som i stor grad må forstås ut fra forskjellig utgangsnivå samt ulike geografiske og faglige forutsetninger. Forholdsvis mange læresteder ønsker også å øke antall innkommende gradsstudenter; det gjelder særlig universitetene. Nesten alle institusjonene ønsker å bedre det engelskspråklige studietilbudet, noe som er en viktig forutsetning for å kunne tiltrekke seg internasjonale studenter i særlig antall.

I tillegg til den kvantitative dimensjonen ved mobilitet er det også mange som sier at de vil konsentrere og/eller kvalitetssikre avtaler for studentutveksling. Det er i tråd med myndighetenes oppfordringer, og henger sammen med faglig integrering – at utenlandsopphold blir en integrert del av studieopplegget, og at utdannings- og forskningssamarbeid kobles for å bedre den faglige og institusjonelle forankringen. Vi ser av tabell 4 at det først og fremst er universitetene og de vitenskapelige høyskolene, men også omlag halvparten av de statlige høyskolene, som søker bedre kobling av forsknings- og utdanningssamarbeid samt tettere faglig integrering.

Når det gjelder institusjonelt samarbeid, viser tabellen at alle universitetene og én av tre høyskoler og vitenskapelige høyskoler har som målsetting å opprette (flere) internasjonale fellesgrader i gjeldende strategiperiode. Omtrent halvparten av de resterende høyskolene og vitenskapelige høyskolene nevner andre, mindre krevende former for institusjonelt samarbeid.

Det å tiltrekke seg internasjonale studenter og ansatte, blant annet ved å tilby engelskspråklige studieopplegg, er det viktigste elementet i det å skape et internasjonalt læringsmiljø. I tillegg legger omtrent halvparten av institusjonene opp til andre virkemidler for «internasjonalisering hjemme».

Tabell 4: Utdanning

	STUDENTMOBILITET				ENG. TILBUD	INSTIT.SAMARB.		DIVERSE
	UTVEK-SLING	MÅL UTREISE	KONS./KVAL.	GRADS-STUD.		FELLES-GRADER	ANNET	
STATLIGE HØYSKOLER:								
Høgskolen i Bergen	*	20%	*	*	*	*		Balanse utveksling
Høgskolen i Buskerud	*	20%	*		*	*	*	
Høgskolen i Finnmark	Inn			*	*		*	Stud.senter Murmansk
Høgskolen i Gjøvik	*		*		*		*	
Høgskolen i Harstad	*				*			
Høgskolen i Hedmark	*				*		*	
Høgskolen i Lillehammer	*	20%		*	*	*		
Høgskolen i Narvik								
Høgskolen i Nesna	*			*	*		*	
Høgskolen i Nord-Trøndelag								
Høgskolen i Oslo og Akershus	*		*		*	*	*	
Høgskolen i Sogn og Fjordane	*				*			
Høgskolen i Sør-Trøndelag					*			
Høgskolen i Telemark	*		*		*			
Høgskolen i Vestfold	*				*		*	
Høgskolen i Volda	*		*		*	*	*	
Høgskolen i Østfold	*		*	(*)	*	*	*	Øke utveksl. profesjonsutd.
Høgskolen i Ålesund			*	*	*	*		
Høgskolen Stord/Haugesund	*		*		*			
Samisk høyskole	*			*			*	
UNIVERSITETER:								
NTNU	*	40%	*	*		*		
UMB	*	+130		*	*	*	*	
Universitetet i Agder	*	10%		(*)	*	*		
Universitetet i Bergen	*	30%	*	(*)	*	*	*	
Universitetet i Nordland	*	10%	*	*	*	*	*	
Universitetet i Oslo	*		*	*		*	*	
Universitetet i Stavanger	*			(*)	*	*	*	
Universitetet i Tromsø	*	150	*	*	*	*		
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:								
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	*		*	*		*	*	
Høgskolen i Molde	*	10%	*	*	*			Praksisopphold
Norges Handelshøgskole	*	50%	*	*		*	*	
Norges idrettshøgskole	*	10/20	*		*		*	Study abroad-avtaler
Norges musikkhøgskole				*	*		*	
Norges veterinærhøgskole	*		*				*	
KUNSTHØYSKOLER:								
Kunst- og designhøgsk. i Bergen								
Kunsthøgskolen i Oslo								

	KOBLING FORSK- NING/UTDA NING	FAGLIG INTEGRERING	INTERNASJ. HJEMME	FORSKER- UTDANNING	DIVERSE
STATLIGE HØYSKOLER:					
Høgskolen i Bergen	*	*	*	*	Internasj. nettbaserte kurs
Høgskolen i Buskerud	*	*	*		ECTS label
Høgskolen i Finnmark					
Høgskolen i Gjøvik				*	
Høgskolen i Harstad					
Høgskolen i Hedmark	*				
Høgskolen i Lillehammer			*	*	
Høgskolen i Narvik					
Høgskolen i Nesna					
Høgskolen i Nord-Trøndelag					
Høgskolen i Oslo og Akershus	*	*	*		
Høgskolen i Sogn og Fjordane					
Høgskolen i Sør-Trøndelag					
Høgskolen i Telemark	*	*		*	
Høgskolen i Vestfold					
Høgskolen i Volda	*	*	*		DS
Høgskolen i Østfold	*	*	*		
Høgskolen i Ålesund	*	*	*		
Høgskolen Stord/Haugesund		*	*		
Samisk høyskole		*			
UNIVERSITETER:					
NTNU	*	*		*	Utd/forsk OG innovasjon
UMB		*	*	*	
Universitetet i Agder		*	*	*	
Universitetet i Bergen	*	*	*	*	
Universitetet i Nordland	*	*	*		ECTS label
Universitetet i Oslo	*	*	*		Utd/forsk OG innovasjon
Universitetet i Stavanger	*	*		*	
Universitetet i Tromsø	*	*		*	
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:					
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	*	*	*	*	
Høgskolen i Molde		*	*	*	
Norges Handelshøyskole		*	*	*	
Norges idrettshøgskole	*	*			
Norges musikkhøgskole				*	
Norges veterinærhøgskole	*	*	*		
KUNSTHØYSKOLER:					
Kunst- og designhøgsk. i Bergen					
Kunsthøgskolen i Oslo					

7. Forskning

I denne delen ser vi nærmere på hvordan forskning er behandlet i strategiene og handlingsplanene. Hvilke virkemidler vil lærestedene ta i bruk for å styrke de internasjonale dimensjonene i forskningen? I gjennomgangen av dokumentene har vi kun sett på forskning nevnt i forbindelse med internasjonalisering. Vi har med andre ord ikke tatt for oss de generelle forskningsstrategiene, som ligger utenfor denne rapportens tematiske og empiriske avgrensning. Ettersom fagfellesskap ofte er internasjonale, kan imidlertid all satsing på forskning betraktes som en form for internasjonalisering. Et godt forskningsmiljø vil nødvendigvis være internasjonalt orientert på en eller annen måte.

Institusjonsavtaler og nettverk

Tradisjonelt har forskere forholdt seg mer til løse og dynamiske nettverk enn til institusjoner. Formaliserte avtaler om forskningssamarbeid og utveksling av forskere er et relativt nytt fenomen og har sammenheng med ledelsesnivåets ønske om å intensivere internasjonaliseringen og å styre den i bestemte retninger. På institusjonsnivå oppleves strategiske partnerskap og allianser å ha økende betydning, for eksempel som uttrykt i den internasjonale handlingsplanen til Universitetet i Oslo: «Gode partnerskap, allianser og nettverk er en ressurs av økende betydning for faglig samarbeid, for konkurranseevnen innen rekruttering og finansiering, og for strategisk innflytelse.» Som det fremgår av tabell 5, oppgir omtrent halvparten av lærestedene, fordelt på alle institusjonskategorier (med unntak av kunsthøgskolene), at det er et mål å etablere formaliserte institusjonsavtaler på forskningsområdet.

Det er enda flere, omtrent to av tre læresteder, som oppgir at de vil legge til rette for internasjonale nettverk, noe som må forstås som en løsere forbindelse enn institusjonsavtaler. Det kan henge sammen med at dette er en etablert samarbeidsform for forskere, men også at det er mindre krevende enn formalisert institusjonssamarbeid. I tillegg er begrepet nettverk, som det ble vist til i denne rapportens kapittel 2, benyttet i NOKUTs tilsynsforordning: «Høyere utdanningsinstitusjoner skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk [...]» Sammen med mobilitet er nettverk det flest institusjoner nevner i sine strategier og handlingsplaner.

Administrativ støtte og internasjonale forskningsmidler

En rekke institusjoner skriver at de vil satse på internasjonal forskningsfinansiering, særlig fra EU sitt rammeprogram. Etter mobilitet, nettverk og institusjonsavtaler er det dette som nevnes hyppigst under forskning og internasjonalisering. Mens en del institusjoner kun viser til internasjonal forskningsfinansiering som en målsetning, er andre mer konkrete på hvordan de vil gå frem for å oppnå slik finansiering. Det er i hovedsak et styrket administrativt støtteapparat i forbindelse med søknadsskriving det da er snakk om. Administrativ støtte nevnes også mer generelt i en del strategier og handlingsplaner, noe som i tabell 5 er angitt i en egen kolonne. Universitetet i Bergen skriver for eksempel i sin handlingsplan for internasjonalisering: «Et godt utbygget apparat for administrativ og økonomisk oppfølging er en forutsetning for drift av store internasjonale forsknings- og utdanningsprosjekter [...]» Høgskolen i Østfold skriver i sin temaplan for internasjonalisering: «Det administrative støtteapparatet for internasjonal FoU-virksomhet bør styrkes innenfor rammen av Oslofjordalliansen, eventuelt i en ny institusjon».

Publikasjoner

Langt færre institusjoner, om lag én av tre, oppgir at de vil stimulere til flere internasjonale publikasjoner. At såpass få har dette med kan skyldes at det med internasjonale publikasjoner er nevnt i forskningsstrategier, som vi ikke har analysert. Publikasjoner kan også omtales uten referanse til internasjonalisering, men der det tas for gitt at utgivelsen skjer på engelsk i et internasjonalt tidsskrift. Blant de som nevner publikasjoner i forbindelse med internasjonalisering, er det ulike tilnærminger. Noen nevner mer internasjonal publisering som en målsetning, uten nærmere spesifisering av virkemidler. Høgskolen i Bergen skriver for eksempel at de vil drive et kontinuerlig arbeid for å «stimulere til økt publisering med internasjonale medforfattere.» UMB går inn for ordninger som stimulerer til flere internasjonale publikasjoner: «[...] incentives for publishing in international publications, in highly recognised international scientific journals, and in books/chapters published by internationally reputed publishers, including considering a model which gives more return to authors publishing in international peer reviewed journals than the current model.» Engelskspråklige publikasjoner blir også benyttet som indikator på internasjonalisering. Høgskolen i Lillehammer har som mål at «50% av HiLs forskere publiserer i engelskspråklige publikasjoner [...]».

Rekruttering og mobilitet

Mobilitet omfatter her kortere opphold i utlandet for faglig ansatte, eller at gjesteforskere og lærere oppholder seg for en kortere periode ved den norske institusjonen. Rekruttering viser til et mer permanent ansettelsesforhold. Det søkes etter utenlandske fagansatte som kan bidra til å bygge opp miljøet ved den norske institusjonen. Ansattmobilitet er det hyppigst nevnte tiltaket, ved siden av tilrettelegging for internasjonale nettverk. At dette er mer fremtredende enn internasjonal rekruttering er ikke overraskende, og kan skyldes at rekruttering er mest relevant ved større og forskningstunge institusjoner, som kan tilby mer attraktive forskningsbetingelser. Som det fremgår av tabell 5, er rekruttering hyppigst nevnt i universitetenes strategier og handlingsplaner.

Faglig spissing

En del institusjoner nevner faglig spissing som et virkemiddel i internasjonaliseringsarbeidet. I dette ligger at institusjonen ved å satse på utvalgte fagområder eller deler av et fagområde skal kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen. Det er særlig ved universitetene og de vitenskapelige høyskolene at dette nevnes som et virkemiddel. I strategien til NTNU heter det: «Våre fagmiljøer må konsentrere sin virksomhet for å skape robuste miljøer med kvalitet på internasjonalt nivå.» Universitetet i Tromsø skriver: «UiT skal [...] være internasjonalt konkurransedyktig på utvalgte fagområder. Det er i strategiens visjon lagt særlig vekt på utnyttelse av komparative fortrinn og geografisk beliggenhet. UiT skal ha særlig vekt på å understøtte [...] nordområderelaterte fagområder og problemstillinger [...]» Universitetet i Oslo skriver: «Kvalitet skal prioriteres fremfor kvantiteten av studietilbud og forskningsvolum. Dette skal sees i lys av bedre nasjonal og internasjonal arbeidsdeling [...]. UiO skal bygge robuste fagmiljøer ved å satse der det er høy kvalitet [...]. Dette innebærer at sterke miljøer skal utvikle seg videre, mens miljøer med kvalitetsmessige utfordringer skal vurderes nærmere med tanke på utvikling eller avvikling.»

UMB og Universitetet i Bergen nevner ikke faglig spissing eksplisitt i sine strategier. Universitetet i Bergen har definert marin forskning og bistandsforskning som sine to hovedsatsinger, men skriver samtidig i sin strategi: «Anerkjente forskningsuniversiteter kjennetegnes ved at de har høy interna-

sjonal kvalitet over en stor faglig bredde. Ambisiøse kvalitetskrav kan ikke begrenses til særskilte forskningssatsinger, men må rettes inn mot hele forsknings- og utdanningsvirksomheten.»

Infrastruktur

God forskningsinfrastruktur er viktig for forskningskvalitet og kan gjøre en institusjon attraktiv for internasjonale partnere. Forskningsinfrastruktur er også kostbar og kan derfor være gunstig å utvikle i samarbeid med partnere i andre land. Infrastruktur kan være nevnt i institusjonenes forskningsstrategier, og det kan være innforstått at den er basert på et internasjonalt samarbeid. Eksplisitt er det imidlertid kun et par institusjoner som nevner infrastruktur og internasjonalisering. Universitetet i Oslo skriver i sin strategi: «Det skal bli lagt særlig vekt på å øke bevilgningene fra Det europeiske forskningsrådet (ERC), samt deltakelse i store europeiske prosjekter for forskningsinfrastruktur.» Universitetet i Tromsø vil på sin side bruke infrastruktur som internasjonalt konkurransefortrinn. Under overskriften Forskningsinfrastruktur står det: «De vitenskapelige regnetjenestene (tungregning) skal være en plattform som gir forskere og studenter et fortrinn i den internasjonale forskningskonkurransen.»

Tabell 5: Forskning

	INSTIT. AVTALER	NETT- VERK	INT. FORSKN.- MIDLER	ADM. GEN.	PUBLIKA- SJONER	REKRUTT- ERING	MOBILI- TET	FAGLIG SPISSING	INFRA- STRUKTUR
STATLIGE HØYSKOLER:									
Høgskolen i Bergen	*	*			*		*	*	
Høgskolen i Buskerud	*	*	*			*	*	*	
Høgskolen i Finnmark		*							
Høgskolen i Gjøvik							*	*	
Høgskolen i Harstad	*	*					*		
Høgskolen i Hedmark	*	*				*	*		
Høgskolen i Lillehammer	*		*	*	*		*		
Høgskolen i Narvik							*		
Høgskolen i Nesna		*			*		*		
Høgskolen i Nord-Trøndelag									
Høgskolen i Oslo og Akershus			*		*	*	*	*	
Høgskolen i Sogn og Fjordane			*				*		
Høgskolen i Sør-Trøndelag		*							
Høgskolen i Telemark		*	*				*		
Høgskolen i Vestfold		*	*				*		
Høgskolen i Volda	*	*	*				*		
Høgskolen i Østfold	*	*		*			*		
Høgskolen i Ålesund	*	*			*		*		
Høgskolen Stord/Haugesund		*					*		
Samisk høgskole							*		
UNIVERSITETER:									
NTNU			*	*		*	*	*	
UMB	*	*	*	*	*	*	*		
Universitetet i Agder	*		*	*	*		*	*	
Universitetet i Bergen	*	*	*	*	*	*	*		
Universitetet i Nordland			*		*		*	*	
Universitetet i Oslo	*	*	*			*	*	*	*
Universitetet i Stavanger		*				*		*	
Universitetet i Tromsø	*	*	*	*	*	*	*	*	*
STATLIGE VITENSKAPELIGE HØYSKOLER:									
Arkitektur- og designhøgsk. i Oslo	*	*	*	*	*	*	*	*	
Høgskolen i Molde							*		
Norges Handelshøgskole	*	*	*	*	*	*	*		
Norges idrettshøgskole	*							*	
Norges musikkhøgskole	*	*							
Norges veterinærhøgskole	*	*	*				*	*	
KUNSTHØYSKOLER:									
Kunst- og designhøgsk. i Bergen		*							
Kunsthøgskolen i Oslo		*			*				

8. Oppsummering

Vi har delt dokumentene i to hovedtyper: Strategi som omdømmebygging og strategi som svar på myndighetskrav. Begge typene synes primært å ha en utadrettet funksjon, heller enn å være et internt styrings- og planleggingsredskap. Strategiene virker altså i liten grad utformet som planer for å nå bestemte mål. Her er det viktig å ta det forbehold at strategier kan legges på ulike nivåer i organisasjonen og nedfelles i ulike dokumenter, samt budsjetter, som vi her ikke har sett på. Det må også tilføyes at noen av de internasjonaliseringsspesifikke strategiene/handlingsplanene, som de fleste lærestedene har i tillegg til de overordnede strategiene, har et mer internt preg, både innholdsmessig og i utforming.

I evalueringen av Kvalitetsreformen i 2006, skrev Halvorsen og Faye at institusjonenes internasjonale strategier hadde «preg av den offentlige internasjonaliseringsdiskursen [...] med dei same formuleringane som er gjort i nasjonale strategiar.» (2006: 26). Dette gjaldt spesielt for de mindre høyskolene, og hadde ifølge de to forskerne som konsekvens at internasjonalisering framsto som et mål i seg selv, heller enn som middel til for eksempel kvalitetsheving. Ut fra våre egne analyser av gjeldende strategier og handlingsplaner pr 2013 kan vi si at denne observasjonen til en viss grad gjelder fortsatt. Særlig innenfor høyskolekategorien fremstår en del strategier som svar på myndighetskrav.

Halvorsen og Faye pekte videre på at to målsetninger eller antagelser gikk igjen i strategiene, nemlig at internasjonalisering skulle føre til kvalitet og til konkurransefortrinn. Sammenheng mellom internasjonalisering og kvalitet ble imidlertid, i følge de to, lite konkretisert. Også dette er en tendens i det materialet vi har gått gjennom. Det mest fremtredende rasjonale for internasjonalisering er kvalitet, særlig i betydningen anerkjennelse og grunnlag for sammenligning. Til grunn for denne tilnærmingen til kvalitet ligger diskursen om internasjonalisering i forsknings- og utdanningssektoren som en konkurranse om ressurser, talent og prestisje. Denne diskursen er blitt dominerende nasjonalt og internasjonalt de siste tjue årene. Andre rasjonale som historisk sett har vært fremtredende, som fred og solidaritet, er nå lite til stede i strategidokumentene.

Målene og virkemidlene som presenteres i strategiene og handlingsplanene ligger tett på nasjonale politiske målsetninger. Det gjelder både høyskolene og universitetene. På utdanningssiden vektlegges mobilitet, internasjonalisering hjemme, undervisning på engelsk, institusjonelt samarbeid og fellesgrader. Det siste gjelder særlig universitetene, der samtlige nevner dette, men også flere høyskoler er opptatt av fellesgrader. Kobling mellom forskning og utdanning i internasjonalt samarbeid nevnes også i en god del strategier og handlingsplaner. På forskningssiden er nettverk og mobilitet det som nevnes hos flest institusjoner. Internasjonale forskningsmidler og faglig spissing og konsentrasjon er også tatt opp i mange av dokumentene. For institusjonen som helhet understrekes det ofte at internasjonalisering skal gjennomsyre hele organisasjonen. Mange gir også uttrykk for at de vil begrense avtaleporteføljen og satse på noen utvalgte strategiske partnere. Dette er helt i tråd med anbefalinger i St.meld. 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning*.

Geografiske prioriteringer i strategiene og handlingsplanene sammenfaller også i stor grad med nasjonale satsinger, samt tilgjengelige finansieringskilder. Europa/EU nevnes i flest dokumenter. Dette

er vårt nærrområde, det er politisk prioritert og EUs forsknings- og utdanningsprogrammer er viktige finansieringskilder. Land i sør er også nevnt i en del dokumenter. Dette må sees i lys av at Utenriksdepartementet har bevilget betydelige summer til forsknings- og utdanningssamarbeid med disse landene. Russland og Nordområdene er spesielt trukket fram av institusjonene i Nord-Norge. Mens flere institusjoner i Sør-Norge enten ikke har geografiske prioriteringer, eller nevner en rekke land og/eller områder slik at det knapt kan kalles en prioritering, er det interessant å merke seg at de nordnorske institusjonene gjør en tydeligere valg om geografisk innretting. Det må forstås ut fra et sammenfall mellom faglige, finansierings- og samfunnsmessige hensyn i nordområdene.

Det finnes ingen mal eller klar standard for hvordan institusjonene skal ta internasjonalisering inn i sitt strategi- og planarbeid, annet enn oppfordringen fra myndighetene om at det bør «integreres». Ut fra vår analyse av de utvalgte sentrale dokumentene ser noen læresteder ut til å ha en mer integrert tilnærming enn andre, i den forstand at det er en klar sammenheng mellom overordnet strategi og strategi/handlingsplan som går mer spesifikt på internasjonalisering. Igjen må det tas forbehold om at noen velger å organisere strategi- og planarbeidet på alternative måter, for eksempel gjennom desentralisering til fakulteter/institutter. At strategiene bør være forankret i ledelsen, som er en politisk oppfordring, trenger ikke bare referere til institusjonenes sentrale ledelse.

Som sagt innledningsvis, vil en mer fullstendig analyse av HU-institusjonenes strategiarbeid rundt internasjonalisering kunne inkludere både flere dokumenter, fra sentralt og lavere nivåer i organisasjonene, en gjennomgang av økonomiske disposisjoner som faktisk foretas, og ikke minst mer kvalitative analyser av vedtaks- og implementeringsfasene – eksempelvis intervjuer av sentrale beslutningstakere og «implementører». SIU ønsker med tiden å følge opp denne første gjennomgangen med en bredere og dypere studie, men finner det hensiktsmessig å avvvente resultatene av den pågående studien av internasjonaliseringsstrategier som NIFU utfører for Kunnskapsdepartementet.